

Voorbeeldbedrijven binnen het project 'Stimulering Geïntegreerd Bosbeheer Gelderland'

Het Rijk ziet geïntegreerd bosbeheer als een van de middelen om de doelen die zij heeft opgesteld met betrekking tot bossen, te realiseren (Bosbeleidsplan 1994). De provincie Gelderland heeft een aantal jaren geleden het initiatief genomen om de beheervorm geïntegreerd bosbeheer binnen de provincie te bevorderen. Met het project 'Stimulering Geïntegreerd bosbeheer Gelderland' wil de provincie particuliere en gemeentelijke boscijezaren stimuleren om over te schakelen op geïntegreerd bosbeheer.

Binnen het project zijn daartoe een tweetal sporen uitgezet:

1. Ondersteuning van de deelnemende bedrijven door het bieden van faciliteiten in de vorm van inventarisaties, beheeradvies en scholing. Elk aan het project deelnemend bedrijf kan zonder kosten een specifieke inventarisatie en een beheeradvies krijgen. Doelstelling van de provincie Gelderland is gedurende 5 jaar ieder jaar 2500 ha onder het project te krijgen.
2. Het opstarten van een netwerk van voorbeeldbedrijven geïntegreerd bosbeheer die zoveel mogelijk worden gekoppeld aan onderzoek, voorlichting en onderwijs. Er zijn 8 voorbeeldbedrijven geselecteerd.

Dit artikel geeft u meer inzicht in

Taakstelling

De taakstelling van het Gelderse project is om in 5 jaar tijd 25% van het gemeentelijk en particulier bosbezit onder geïntegreerd bosbeheer te brengen. Beheeradvies, kennisontwikkeling en voorlichting en scholing zijn daarvoor de instrumenten. De provincie Gelderland stuurt het project aan. De uitvoering van het project ligt bij de bosgroep Gelderland. De Landbouw Universiteit Wageningen, het IKC-Natuurbeheer, adviesbureaus en het Instituut voor Bos en Natuuronderzoek dragen bij aan realisatie van de taakstelling.

de wijze waarop het 2e spoor verder is uitgezet en wat de beheerders hier aan kunnen hebben.

Waarom voorbeeldbedrijven?

De beheervorm geïntegreerd bosbeheer is relatief nieuw binnen Nederland. Een dergelijke beheervorm impliceert een andere manier van kijken naar, omgaan met en beheren van het bos. Het ontbreekt boscijezaren en bosbeheerders vaak aan voldoende kennis en inzicht om een geïntegreerd bosbeheer te voeren. Boscijezaren geven ook aan naast de noodzakelijke financiële middelen behoefte te hebben aan specifieke kennis en advies omtrent vormen van kleinschalig bosbeheer.

De voorbeeldbedrijven zijn specifiek op deze kennisverhoging gericht. Op de voorbeeldbedrijven worden daartoe voorbeeldobjecten aangelegd waarin direct wordt ingespeeld op beheerproblemen en -vragen die er bij de eigenaren/beheerders leven. Het gaat daarbij om twee effecten:

– een leereffect door in speci-

fieke voorbeeldsituaties de consequenties van beheervarianten samen met collega-beheerders te analyseren (ondersteund door cijfermateriaal)

- algemene conclusies die uit de combinatie van gegevens van de voorbeeldbedrijven en ander onderzoek getrokken kunnen worden.

Boscijezaren en bosbeheerders worden daartoe regelmatig op de hoogte gesteld van de uitgevoerde maatregelen op de voorbeeldobjecten en de (financiële) gevolgen die deze hebben. Tijdens excursies naar de voorbeeldbedrijven kunnen de maatregelen en de invloed daarvan op de opstand in het veld met collega-beheerders worden besproken. Resultaten voortkomend uit de voorbeeldobjecten worden aangevuld met gegevens uit ander, vergelijkbaar, onderzoek en krijgen daardoor een meerwaarde.

De selectie van de voorbeeldbedrijven

Voorbeeldbedrijven worden enerzijds geselecteerd op basis van het bostype en de beheerproblematiek, anderzijds op ba-

sis van de bereidheid van eigenaren om deel te nemen als voorbeeldbedrijf. Voorwaarde voor deelname als voorbeeldbedrijf is het onderschrijven van de algemene doelstellingen voor het project 'Stimulering Geïntegreerd bosbeheer Gelderland' en het vervullen van een rol als 'ambassadeur geïntegreerd bosbeheer'. Dit betekent onder andere dat in overleg met de eigenaar/beheerder excursies op de betreffende bedrijven kunnen worden gehouden en dat financiële gegevens omtrent het bosbeheer (op anonieme basis) kunnen worden gepubliceerd.

Voorbeeldbedrijven dienen representatieve bedrijven te zijn waar het geïntegreerde bosbeheer in verschillende varianten in het veld bekeken kan worden. Representatief heeft hier een drietal betekenissen:

- Representatief qua groeiplaats; er is naar gestreefd de voorbeeldbedrijven evenredig te verdelen over de verschillende soorten groeiplaatsen welke in Gelderland voorkomen,
- Representatief qua geografische spreiding; er is naar gestreefd om de voorbeeldbedrijven evenredig te verdelen over de provincie. Hierdoor kunnen

Beheervariaties

Bij de selectie van de voorbeeldobjecten op de voorbeeldbedrijven wordt ernaar gestreefd een evenredige verdeling te krijgen over de verschillende typen groeiplaatsen en de onderscheiden beheerthema's. Er is een indeling gemaakt naar rijke, middelrijke en arme groeiplaatsen. Daarnaast worden de beheerthema's Kap en verjonging, Jeugdverzorging en Dunning onderscheiden. In onderstaande tabel wordt een aantal mogelijke beheervariaties gegeven welke binnen de beheerthema's kunnen worden uitgevoerd.

Beheerthema	Beheervariaties
kap/verjonging	grootte verjongingseenheid/lichtingsgraad bodemvoorbereiding bescherming tegen wild bijplanten
jeugdverzorging	intensiteit frequentie
dunning	dunningssterkte dunningsvariatie (structuurdunning)

de voor een streek lokale problematiek en gebruiken in het beheer worden meegenomen.

- Representatief qua beheerproblematiek; de verschillende aspecten van het geïntegreerde bosbeheer dienen zoveel mogelijk op de bedrijven in voorbeeldobjecten aan bod te komen.

Beheervariaties

Bij de selectie van de voorbeeldobjecten op de voorbeeldbedrijven wordt ernaar gestreefd een evenredige verdeling te krijgen over de verschillende typen groeiplaatsen en de onderschei-

den beheerthema's. Er is een indeling gemaakt naar rijke, middelrijke en arme groeiplaatsen. Daarnaast worden de beheerthema's Kap en verjonging, Jeugdverzorging en Dunning onderscheiden. In bovenstaande tabel wordt een aantal mogelijke beheervariaties gegeven welke binnen de beheerthema's kunnen worden uitgevoerd.

Wat willen we met de voorbeeldbedrijven laten zien?

Voorbeeldbedrijven zijn enerzijds bedoeld om representatieve voorbeeldlocaties te creëren waar het geïntegreerde bosbeheer en de verschillende varianten in het veld bekeken kunnen worden, anderzijds om objectieve informatie over de kosten en effectiviteit van beheermaatregelen, behevormen en bedrijfsvoering te verkrijgen. Daarbij gaat het om een aantal verschillende vraagstukken:

- kosten, beheereffecten en voorbeelden van verschillende varianten van beheermaatregelen inspelend op beheer-

Discussiëren in het veld op een van de voorbeeldbedrijven (foto: Renske Schulting).

Resultaten van het pleksgewijs rasteren zijn op enkele voorbeeldbedrijven zichtbaar.

dersvragen;

Inspelend op beheervragen die leven bij de deelnemers worden verschillende beheervarianten voor de oplossing van het beheervraagstuk uitgevoerd in het terrein en doorgerekend op hun kosten en effecten.

– kosten, beheereffecten en voorbeelden voor verschillende stadia in het omvormingsbeheer en de doelsituatie van geïntegreerd bosbeheer.

Op basis van een raamwerk aan verschillende stadia voor geïntegreerd bosbeheer zijn representatieve voorbeeldobjecten geselecteerd en ingericht en worden gevolgd en geëvalueerd op hun kosten en beheereffecten.

– kosten, beheereffecten en voorbeelden van de invoering van geïntegreerd bosbeheer op bedrijfsniveau.

Voor de voorbeeldbedrijven wordt het beheer voor de invoering van geïntegreerd bosbeheer vergeleken met het beheer na de invoering van geïntegreerd bosbeheer. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de kosten en opbrengsten, maar ook naar de achterliggende verandering in beheer en bedrijfsvoering.

Zoals hierboven al blijkt wordt op 2 niveaus gewerkt:

1. voorbeeldobjecten: waar op een praktische wijze varianten met beheermaatregelen worden gedemonstreerd. Deze 'experimenten' worden op systematische wijze geanalyseerd en gekoppeld aan resultaten uit ander onderzoek.
2. bedrijfsanalyse: op bedrijfsniveau (het deel van het bedrijf wat mee doet aan het project) wordt het beheer in de projectperiode (incl. een vooruitblik) geanalyseerd op zijn bedrijfseconomische gevolgen,

door vergelijking met het beheer dat voor het project werd gevoerd. Door deze informatie op systematische wijze te analyseren en te koppelen aan resultaten van ander onderzoek kunnen meer algemene uitspraken worden gedaan.

De praktijk

Binnen het project zijn nu acht voorbeeldbedrijven aangewezen. Op zeven van deze voorbeeldbedrijven zijn in overleg met de beheerder/eigenaar voorbeeldobjecten aangelegd. Op het achtste voorbeeldbedrijf zullen deze winter voorbeeldobjecten worden aangelegd.

In het rapport 'Voorbeeldbedrijven geïntegreerd bosbeheer Gelderland' wordt de start en opzet van de voorbeeldbedrijven beschreven en wordt een beschrijving van de beheervarianten per voorbeeldbedrijf gegeven. Het merendeel van deze voorbeeld-

bedrijven ligt op de middelrijke zandgronden. Samengevat zijn er op de 7 voorbeeldbedrijven:

- 16 voorbeeldobjecten met beheervariaties voor kap en verjonging;
- 8 voorbeeldobjecten met beheervariaties voor jeugdverzorging;
- 7 voorbeeldobjecten met beheervariaties voor dunning.

De ontwikkelingen op de voorbeeldobjecten worden jaarlijks gemonitord. Na enkele jaren zijn de eerste resultaten van uitgevoerde beheermaatregelen al zichtbaar. Vooral het effect van de hoge wilddruk op de totstandkoming van verjonging is op een aantal objecten waar geëxperimenteerd wordt met wel en niet rasteren duidelijk te zien. De effecten van wel of geen bodembewerking zijn in een aantal gevallen ook al duidelijk waarneembaar. De resultaten van een aantal andere uitgevoerde maatregelen laten, door de relatief lange tijd die een bos nodig heeft om zich te ontwikkelen, wat langer op zich wachten.

De kosten van de uitgevoerde maatregelen in de objecten zijn vastgelegd en worden meegenomen bij de evaluatie van het uitgevoerde beheer.

Op bedrijfsniveau worden jaarlijks een aantal kengetallen geïnventariseerd die inzicht geven in het bedrijfseconomische 'reilen en zeilen' van de bosbedrijven. Zo geeft een inventarisatie van de jaarlijks geoogste m³ hout inzicht in een deel van de inkomsten van de bosbedrijven. Deze geoogste hoeveelheid hout kan ook direct worden getoetst aan de doelstellingen met betrekking

tot de oogst die in de beheervisie (die in het kader van het project samen met de boseigenaar is opgesteld) zijn beschreven. Door gegevens op bedrijfsniveau over een reeks van meerdere jaren te verzamelen kunnen de effecten van geïntegreerd bosbeheer op de bosbedrijven worden geanalyseerd.

Ten slotte

Geïntegreerd bosbeheer is een relatief nieuwe beheervorm en over het beheer en de (financiële) consequenties ervan zijn nog veel vragen. Meer informatie over deze beheervorm is nodig om gefundeerde beslissingen te kunnen nemen over uit te voeren maatregelen in het geïntegreerd bosbeheer; indrukken alleen zijn daarvoor niet voldoende.

Door gebruik te maken van voorbeeldbedrijven willen we meer over de beheervorm geïntegreerd bosbeheer te weten komen. Het gaat hierbij om een tweetal effecten; enerzijds een leereffect door specifieke voorbeeldsituaties van beheervarianten en hun gevolgen te zien en samen met collega beheerders consequenties te analyseren, anderzijds om algemene conclusies die uit de combinatie van gegevens van de voorbeeldbedrijven en ander onderzoek getrokken kunnen worden.

Binnen het project worden in samenspraak met de eigenaar/beheerder, de Provincie Gelderland en de Bosgroep regelmatig excursies/rondleidingen georganiseerd voor beheerders/eigenaren, bestuurders en andere geïnteresseerden naar de voorbeeldbedrijven. Daarbij wordt uit-

leg gegeven over de uitgevoerde maatregelen en wordt inzicht verschaft in de kosten die hiermee gepaard gaan. Aan het eind van de projectperiode wordt meer inzicht gegeven in de veranderingen die het geïntegreerde bosbeheer heeft op object en bedrijfsniveau.

Het IKC-Natuurbeheer is gestart met het opzetten van een landelijk netwerk van voorbeeldbedrijven geïntegreerd bosbeheer welke volgens een soortgelijk concept worden aangelegd en gemonitord als de voorbeeldbedrijven binnen het Gelderse project. Samen met de voorbeeldbedrijven in Gelderland zal er op termijn een netwerk van 20 voorbeeldbedrijven zijn waarop het geïntegreerde bosbeheer nauwkeurig door het onderzoek en de praktijk kan worden gevolgd.

Literatuur

Bosgroep Gelderland, 1998. Nieuwsbrief 1 Project Geïntegreerd bosbeheer.

Claessens B.J.M. & M. Ronden, 1996. Gelders Project geïntegreerd bosbeheer. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 68 nr. 3.

H.J. Hekhuis, A.Oosterbaan, M.N. van Wijk & C.A. van den Berg, 1998. Voorbeeldbedrijven geïntegreerd bosbeheer Gelderland. IBN-DLO rapport 342, Wageningen

Jagt, J.L. van der, 1996 Regionale acties geïntegreerd bosbeheer. Bosbouwvoorlichting 35 ste jaargang nummer 10. IKC Natuurbeheer Wageningen.

Klein J.P.G. de & H. Schoonderwoerd, 1995. Plan van aanpak 'Stimulering geïntegreerd bosbeheer'. Maatschap Daamen Schoonderwoerd & De Klein, Maurik.

Provincie Gelderland, 1997. Brochure Hout en Natuur, Project stimulering geïntegreerd bosbeheer.